

האם צריך לומר הלל בפורים כשאין מגילה?

אי הכי הלל נמי נימא! לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ... רב נחמן אמר: קרייתא זו הלילא. רבא אמר: בשלמא התם הללו עבדי ה' - ולא עבדי פרעה, אלא הכא - הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש? אכתי עבדי אחשורוש אנן!

המאירי

דבר ידוע הוא שאין אומרי' הלל בפורים, אבל טעם מניעתו נחלקו עליו בגמ' והוא שאחד מהם אמר שקריאתה זו היא הלולא. ונראה לי לטעם זה שאם היה במקום שאין לו מגלה שקורא את ההלל שהרי לא נמנעה קריאתו אלא מפני שקריאת המגלה במקומו. ומ"מ טעם אחר נאמר בה בגמרא, והוא מפני שעדיין עבדי אחשורוש היו ולא יצאו מעבדות לחירות ואין לשון עבדי ה' נופל אלא בנס שאפשר לומר בו עבדי ה' לבד כגון נס של מצרים עבדי ה' ולא עבדי פרעה אבל בזו עדיין עבדי אחשורוש היו, ולטעם זה אף מי שאין בידו מגלה אינו קורא את ההלל. וראשון נראה יותר.

ה"ב"א (ש"ס ברכה ג"ג, א)

אין קורין בו הלל. עמ"ש לפנים אות ד' והרמב"ם כתב פ"ב דין ו' ולא תקנו הלל בפורים שקריאת המגילה היא ההלל. ואפשר דגם לטעם זה אף מי שאין לו מגילה לא יקרא הלל בברכה דמשום דקריאתה הלל לא תקון מאחר דלא תקון גם זה דליה ליה מגילה אין לו לקרות דלא פלוג רבנן:

ה"ב"ב (ש"ס ברכה ג"ג, א)

על דברת המאירי בחי' מגילה (דף י"ד) דלמ"ד שאין אומרי' הלל בפורים הוא משום דקרייתא זו הלילא דלפ"ז במי שהוא בדרך ואין לו מגלה לקרות יאמר הלל הנה כבר האריכו בזה האחרונים ומהם בס' ברכי יוסף ולפענ"ד אין זה כלום דכל שתקנו חז"ל בזה אין לנו אלא כפי תקנתם וכל שא"א לקיים כן אין חיוב כלל.

ה"ב"ב (ברכי פול"א ס' ג"ג, ס"ק ז)

אין קורין בו הלל. הרב המאירי בפסקיו ריש דף ט"ו, כתב, דלטעם קריאתה זו הלילה, אם אין לו מגילה יאמר הלל, ולטעם אכתי עבדי אחשורוש, אף שאין לו מגילה לא יאמר הלל, וראשון נראה יותר. עכ"ד. ומסתמות דברי הפוסקים משמע דאין בו הלל לעולם, וטעמא, דרבא הוא דאמר אכתי עבדי וכו', ולטעם זה לעולם אין לאומרו, והלכה כרבא, דהוא בתרא, ומה גם לפי גירסת הרי"ף והרא"ש והר"ן דגריס מתקיף לה רבא וכו', דקאמר לה בדרך אתקפא, ולא אתיבו עליה, ודאי הלכתא כוותיה:

ה"ב"ג (ש"ס ברכה ג"ג, א)

והנה ראיתי להגאון ברכי יוסף והגאון פרי מגדים באשל אברהם ס' תרצ"ג מפקפקים על דעת הרב המאירי וכתבו דאפשר גם לטעמא דר"נ אין לומר הלל למי שאין לו מגילה לקרות בו משום ד"ל לא פלוג רבנן בהאי דינא. ואחר מחילת כבוד תורתם הרב ועצום נראה לענ"ד דלא שייך בזה לומר לא פלוג דהא כבר הוכחתי לעיל דסוגית הש"ס במסכת מגילה ובמס' ערכין אזלי כחכמים במס' פסחים וכן סובר רב יהודה אמר שמואל שם דנביאים תקנו וקבעו חובה לדורות לקרות הלל על כל צרה וצרה שלא תבוא ולכשנגאלין אומרים הלל וא"כ מי שאומר הלל בפורים אומר מתקנת נביאים שתקנו לומר הלל לדורות ולא היה צריך לזה תיקון חדש בימי מרדכי ואסתר כיון שכבר תקנו נביאים זה לחק עולם לדורות רק שתקנת חכמים בימי מרדכי ואסתר היה להיפך שקריאת המגילה יהיה במקום אמירת הלל לדעת ר"נ וממילא מי שאינו קורא המגילה נשאר עליו החיוב לומר הלל מתקנת הנביאים ולא שייך בזה לומר לא פלוג כיון שלא מצינו שתקנת חכמים היה בדרך שלילה שלא לומר הלל בפורים אלא שתקנת חכמים היה דרך חיוב שיהיה חייב לקרות המגילה במקום אמירת הלל.

ה"ב"ג (ש"ס ברכה ג"ג, א)

ובעיקר הדבר נלענ"ד שספק זה אם הלכה כרבא שהוא בתרא או הלכה כר"נ שהוא רבו של רבא ואין הלכה כתלמיד במקום רב דבר זה תליא בחלופי גרסאות... דהיכא שנאמר מחלוקת רבא בלשון אמר ליה רבא היה יושב רבא בפני ר"נ פנים בפנים אז הלכתא כר"נ משום דאין הלכה כתלמיד במקום הרב אבל היכא שנאמרה הפלוגתא בלשון רבא אמר לא היה רבא יושב לפני רבו במחלוקת זה קיי"ל דהלכה כרבא מטעם דהלכתא כבתראי מאביי ורבא ואילך... והנה בסוגיין דמסכת מגילה ובמסכת ערכין לפי גרסת הרי"ף והרא"ש נאמר בלשון מתקיף לה רבא א"כ לא היה רבא אז קמיה דר"נ פנים בפנים דאל"כ ה"ל לגרוס מתקיף ליה רבא וכיון שרבא פליג על ר"נ שלא בפניו קיי"ל דהלכתא כרבא שהוא בתרא... אמנם הרמב"ם דנקט טעמא דר"נ דקריאתה זו הלילא והשמיט טעמא דרבא יש לומר דלהרמב"ם היה הגירסא מתקיף ליה רבא והיה רבא יושב כתלמיד בפני רבו ולכך השמיט הרמב"ם טעמא דרבא משום דאין הלכה כתלמיד במקום הרב... ולפי הגירסא שלפנינו בש"ס נאמר בלשון רבא אמר וכן לגירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל נאמר בלשון מתקיף לה וא"כ לא היה רבא מתוכח עם ר"נ פנים בפנים והלכתא כבתראי מאביי ורבא ואילך ודעת הרמב"ם דפסק כר"נ משום דגרסתו היה מתקיף ליה רבא וכו' הוא דעת יחיד נגד גירסת הש"ס שלפנינו ונגד גירסת הרי"ף והרא"ש ולכך השמיטו הפוסקים ולא נזכר בשום מקום מדין זה שכתב הרב המאירי דמי שאין לו מגילה לקרות בו חייב לומר הלל.